

Asia: VN/10633/2020

Digitaaliset keinot koronaviruskriisin jälkihoidossa -työryhmän väliraportti

Väliraportissa on kuvattu koronaviruskriisin aikaista digiloikkaa laajasti eri sektoreilla. Katsotteko, että sektorien kehitystyötä on kuvattu riittävällä tavalla?

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

Yhdenvertaisuuteen ja saavutettavuuteen täytyy kiinnittää jatkossakin huomiota, koska syrjäytymisvaara digipalveluissa on monien ihmisryhmien kannalta todellinen. Pelkästään korkea ikää ei voi käyttää ainoana perusteena, sillä digiosaamista ja -mahdollisuuksia puuttuu kaikenikäisiltä. Esim. edellisen PIAAC-aikuistutkimuksen mukaan jopa miljoonalla suomalaisella aikuisella oli puutteelliset tietotekniikkaa soveltavat ongelmanratkaisutaidot (<https://ktl.jyu.fi/fi/tiedotteet/tiedotteet-2013/suomalaisten-aikuisten-perustaidot-oecd-maiden-parhaimmistoa-tiedote-8.10.2013>).

Hoivapalveluissa on jo käytössä sekä kehitteillä erilaisia digitaalisia palveluratkaisuja, jotka ulottuvat myös kulttuurin alueelle. Kulttuuri- ja virkistyspalveluita olisi hyvä käsitellä yhdessä terveys- ja sosiaalipalveluiden kanssa ja kannustaa yhteistyöhön eri sektorien välillä. Kuten väliraportissa mainitaan, valtaosa ikääntyvien etäpalveluista on edelleen kehitteillä tai kokeiluvaiheessa; niitä olisi välttämättä saatava edistettyä.

Koulutuksen osalta raportissa on mainittu etäopetus, erilaiset valmiudet ja laitteet, mutta oppimisolustoja, oppimateriaaleja ja niiden kehittämistä ei ole käsitelty.

Kuntien tarjoamissa palveluissa on mainittu mm. e-kirjastopalvelut, joita ei kuitenkaan valtakunnallisella tasolla juuri tueta. E-kirjastopalvelut eivät ole mitenkään kattavia, vaan niiden tarjonta vaihtelee merkittävästi kunnasta toiseen. Tekijänoikeuslain 17. pykälän perusteella lukemisesteisille henkilöille tuotettavan sähköisen aineiston määrä on suurempi, mutta ei sekään riittävän kattava ollakseen aidosti yhdenvertainen lukemisen tai tiedonsaannin kannalta.

Katsotteko, että toimet, joita väliraportissa esitetään, riittävässä määrin edistävät tavoitteita? Jos ette, miten toimenpiteitä tulisi täydentää?

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

3. Edistetään korkeakoulutuksen digitalisaatiota sekä avointa opetusmateriaalia ja koulutustarjontaa osana Kansallisen Digivisio 2030 toteutusta (OKM, korkeakoulut)

Pelkkä etäopetuksen tai avointen oppimateriaalien turvaaminen ei riitä. Myös niiden saavutettavuus on taattava. Tässä yhteydessä on erityisesti huomioitava erilaiset oppimisolustat ja etäopetuksen verkkoratkaisut ja niiden saavutettavuus. Kenttä on näiden osalta jossain määrin kirjava, eikä esimerkiksi usean korkeakoulun DigiCampus -hanke ole pystynyt tarjoamaan täysin saavutettavaa alustaa, vaikka siellä saavutettavuuteen on kiinnitetty erityistä huomiota.

Opetusmateriaalien ja korkeakoulukirjastojen tarjoamien e-aineistojen saavutettavuudesta on huolehdittava. Se on huomioitava jo valittaessa aineistoja – sekä opetus- että kirjastohenkilökunnalla on oltava riittävä valmius huomioida myös saavutettavuus. Tiedon avoimuus ja saatavuus ei takaa saavutettavuutta ja sitä kautta yhdenvertaisuutta.

Korkeakoulujen osalta on huomioitava, että palveluiden on oltava tarjolla myös englanniksi ja ruotsiksi. Erityisesti englanninkielisten opiskelijoiden osuus kasvaa koko ajan, mutta onko tämän ryhmän osalta huomioitu saavutettavuus tai yhdenvertaisuus esimerkiksi etäopetuksen tai opetusmateriaalien saavutettavuuden osalta?

Jo korkeakouluun haettaessa on huomioitava yhdenvertaisuus. Jos valintakokeita viedään verkkoon, on etukäteen huolehdittava hakijoiden yhdenvertaisesta asemasta ja verkossa suoritettavan valintakokeen saavutettavuudesta. Vastikään tuli ilmi tilanne, jossa pääsykoekirja on korkeakoulun kautta tarjolla suomenkielisenä äänikirjana, mutta ei ruotsinkielisenä, vaikka korkeakouluun pyrkii hakijoita kummastakin kieliryhmästä.

6. Selvitetään mahdollisuudet tukea kulttuuri- ja taidetoimijoiden digitaalista osaamista ja yleisölle suunnattujen digitaalisten sisältöjen ja palveluiden tuottamista sekä selvitetään mahdollisuudet viihde-, kulttuuri- ja liikuntapalveluiden alv-verokannan yhtenäistämiseen riippumatta siitä, tarjotaanko palvelua paikanpäällä vai digitaalisessa muodossa striimauksena tai tallenteena. (OKM, VM)

Valtakunnallisen e-kirjaston edistämismahdollisuudet tulisi myös selvittää (OKM)

18. Luodaan yrittäjille ja elinkeinonharjoittajille digituen toimintamallia hyödyntäen alueelliset digitukiverkostot, joiden kautta he saavat perustason tukea digitaalisten välineiden ja ohjelmistojen käyttöön sekä tuetaan järjestöjä kansalaisten digitaalisten valmiuksien kasvattamiseksi osana VM:n käynnistämää digitalisaation edistämishjelmaa. (TEM, VM, DVV, STM/OKM/STEA, sidosryhmät)

Digiosaaminen ei katso ikää ja kysyy elinikäistä oppimista: olisi tärkeää luoda mahdollisuuksia digiosaamisen kehittämiseen ihmisen koko elämänkaaren ajan.

19. Selvitetään mahdollisuudet tukea lasten varhaiskasvatusta ja oppimista sekä perusopetuksen ja toisen asteen oppilaiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua etäopetukseen ja -opiskeluun tukemalla laitehankintoja. Selvitetään yliopistoille rahoitusta laadukkaan tarjonnan lisäämiseen ja kehittämiseen. (OKM, OPH, VM, kunnat).

Saavutettavat oppimateriaalit ja apuvälineet ja niiden käyttöön liittyvä ohjaus on myös syytä ottaa huomioon.

20. Vahvistetaan digitaalisen etäopetuksen tarjontaa kaikilla koulutusasteilla. Mahdollistetaan etäoppimisen muotoja osana läsnäoppimista esim. oppilaalle, jonka on väliaikaisesti hankala osallistua koulutunnille fyysisesti. Kootaan toisen asteen digitaalinen opetustarjonta ja sitä tukeva materiaali avoimesti saataville yhteen paikkaan sekä tuotetaan koordinoitusti lisää digitaalista tarjontaa ja materiaalia (opetussuunnitelman ja tutkinnon perusteiden mukaisiin osiin). (OKM, OPH)

Saavutettavat oppimateriaalit ja apuvälineet ja niiden käyttöön liittyvä ohjaus on myös syytä ottaa huomioon.

21. Huolehditaan digitaalisten palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Lisätään puheentunnistuksen käyttöä palveluissa erityisryhmille. (STM,OM).

Sisällön saavutettavuutta, josta käytetään myös ilmaisua kognitiivinen saavutettavuus, on vaikeampi standardisoida. Tämän vuoksi ei ole välttämättä täysin selvää, mistä itse asiassa puhutaan, kun aiheena on digitaalisten palveluiden saavutettavuus.

Kielen selkeys on kognitiivista saavutettavuutta

Kognitiivinen saavutettavuus kattaa paljon asioita, jotka eivät vaadi erityistä teknistä osaamista. Esimerkiksi tekstin kirjoittamisessa kannattaa kiinnittää huomiota kielen selkeyteen ja ymmärrettävyyteen ja siihen, että sisältö on helposti silmäiltävissä. Väliotsikoita kannattaa käyttää kokonaisuuden jaksottamiseen, samoin luetteloita. Tietoa kannattaa esittää eri muodoissa: tekstin lisäksi esimerkiksi videoina ja infograafeina. Nämä ovat asioita, joita kuka tahansa digitaalisten palveluiden sisältöä tuottava voi huomioida.

Mitkä toimenpide-ehdotukset tulisi priorisoida? Millä perusteilla?

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

Toimenpiteet on syytä priorisoida sen mukaan, miten ne parantavat yhdenvertaisuutta ja ehkäisevät syrjäytymistä ja eriarvoisuutta.

Tällaisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi lasten ja nuorten koulutusta koskevat ehdotukset, digituen tarjoaminen sekä vahvan sähköisen tunnistautumisen mahdollistaminen kaikille.

Valtakunnallista e-kirjastoa tarvitaan

E-kirjojen saatavuus vaihtelee ihmisen asuinkunnasta riippuen. Kuntien välillä on isoja eroja sähköisten kirjojen tarjonnassa.

Yhteisen e-kirjaston hyödyt:

- Käyttäjällä on pääsy digitaaliseen kirjaan asuinkunnasta riippumatta. Tasavertaiset mahdollisuudet sivistykseen vahvistuvat.
- Väestön digitaidot ja lukemisen mahdollisuudet kasvavat. Tämä heijastuu positiivisesti myös kaupalliseen kirjamarkkinaan.
- Kirjaston kokoelman laajuus käyttäjälle paranee. E-kirjapalvelun houkuttelevuus kasvaa ja käyttö lisääntyy.
- Tutkimusten mukaan miehet ja naiset käyttävät digisisältöjä yhtä paljon. E-kirjasto lisäisi sukupuolten välistä tasa-arvoa lukemisessa.
- Kunnille yhteistyö toisi kustannussäästöjä ja laajemman valikoiman e-kirjoja kuntalaisten käyttöön.

Mitä toimenpide-ehdotusten toteutuksessa tulee huomioida?

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

Toimenpide-ehdotuksissa on viitattu jo käynnissä oleviin hankkeisiin, joiden osana toimenpiteitä voidaan edistää. Tunnistatteko muita hankkeita, joihin toimenpiteet tulisi kytkeä?

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

Oppivelvollisuuden laajentaminen: olisi tehtävä yhteistyötä, jotta digitaaliset oppimisolustat ja oppimateriaalit olisivat kaikille, mutta erityisesti syrjäytymisvaarassa oleville opiskelijoille saavutettavia, ja digitaitoihin sekä digitaalisten apuvälineiden käyttöön olisi riittävää ohjausta.

Keitä toimenpiteissä ja niiden toteutuksessa/mahdollisissa tulevilla hankkeissa tulisi olla mukana ja miten hankkeet tulisi resursoida? Olisitteko itse halukas osallistumaan toteutukseen?

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

Erilaisten väestö- ja kohderyhmien mahdollisuus osallistua suunnitteluun ja toteutukseen täytyisi tehdä mahdolliseksi ja mahdollisimman helpoksi. Monissa toimenpiteissä tarvitaan moniammatillisuutta ja erilaisia toimijoita. Pienissä ja pienehköissä valtion virastoissa on usein laaja asiakasrajapinta sekä kiinteää yhteistyötä kuntien toimijoiden sekä kolmannen sektorin kanssa. Tätä mahdollisuutta on syytä hyödyntää jatkossa paremmin.

Vapaamuotoinen lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

von Zansen Minna
Näkövammaisten kirjasto - Minna von Zansen